

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Географія

6–9 класи

Навчальна програма

для загальноосвітніх навчальних закладів

(зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 29.05.2015 № 585)

Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: Географія. 6 - 9 класи

Пояснювальна записка

Вступ. Навчальна програма з географії розроблена на основі положень Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, згідно з яким шкільна географічна освіта є складовою освітньої галузі «Природознавство». Пріоритетна мета вивчення географії в основній школі – формування у школярів географічної картини світу. Загальноосвітня цінність географії полягає у формуванні світоглядного розуміння природи Землі, її географічної оболонки як природного та природно-техногенного середовища, в якому існує людина. Шкільна географічна освіта спрямована на формування в учнів просторового уявлення про земну поверхню та розвиток умінь усвідомлено орієнтуватися в соціально-економічних, суспільно-політичних та екологічних подіях, що відбуваються у державі та світі.

Географія є не тільки джерелом нових відомостей про Землю, а й основою для формування гуманістичного світогляду, виховання дбайливих господарів, любові до рідного краю, набуття умінь і навичок адаптації до навколишнього середовища, адекватної поведінки в ньому.

Географічна освіта в основній школі спрямована на досягнення таких головних завдань:

- *засвоєння знань* про основні географічні поняття, закономірності розвитку, розміщення і взаємозв'язки природи, населення і господарства різних територій, формування материків, океанів та їх частин відповідно до природних та соціально-економічних чинників; природу, населення і господарство України; економічну і соціальну географію світу; природокористування та навколишнє середовище;
- *оволодіння уміннями* використовувати різні джерела географічної інформації – картографічні, статистичні, геоінформаційні ресурси – для пошуку, інтерпретації і демонстрації різноманітних географічних даних та формування в учнів на цій основі ключових компетенцій; виконувати дії, які набуті на основі застосування географічних знань і попереднього досвіду;
- *застосування* географічних знань для пояснення та оцінки географічних процесів і явищ;
- *розвиток* пізнавального інтересу, інтелектуальних і творчих здібностей учнів у процесі географічних спостережень, вирішення проблемних завдань, самостійного набуття нових знань з географії;
- *формування здатності і готовності* до використання географічних знань та вмінь у повсякденному житті для адекватної соціально-відповідальної поведінки в навколишньому середовищі, його збереження, адаптації до умов проживання на певній території; самостійного оцінювання рівня впливу людини на природу, безпеки довкілля як сфери життєдіяльності людини; вирішення конкретних практичних завдань;
- *виховання* екологічної культури, національної свідомості та почуття патріотизму, толерантного ставлення до інших народів, поваги до природних і культурних цінностей різних регіонів та країн світу.

Структура і зміст навчальної програми. Структура і зміст програми з географії базуються на принципах неперервності й наступності шкільної географічної освіти, її інтеграції на основі внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків, гуманізації, гуманітаризації, урахування вікових можливостей учнів, практичної спрямованості.

У програмі знайшли відображення наскрізні для шкільної географії змістові лінії, зазначені в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти.

У правій частині програми до кожного курсу зазначено вимоги до рівня засвоєння предметних географічних компетенцій учнів – знань, умінь та ціннісних ставлень. Крім того, наведено базовий мінімум географічної номенклатури. Оцінювання навчальних досягнень учнів з географії здійснюється з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і передбачає диференційований підхід щодо його організації. Критерієм оцінювання роботи учнів є не стільки обсяг навчального матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, використовувати в життєвих ситуаціях, самостійно здобувати знання.

Окремі елементи географічних знань учні отримують у початковій школі в курсі «Природознавство». Поглиблення цих знань відбувається в 5 класі під час продовження вивчення пропедевтичного курсу «Природознавство», в якому на доступному для учнів рівні формуються початкові уявлення про Всесвіт, Землю як планету Сонячної системи, геосфери та складові середовища життя людини.

Географія у 6 класі (Загальна географія) – це перший систематичний курс нового шкільного предмета. Програма курсу розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких запланований резерв часу становить 6 годин. У процесі вивчення загальної географії в учнів формуються уявлення про Землю як природний комплекс, особливості земних оболонок та їх взаємозв'язки. Початковий курс географії також містить відомості про географічні подорожі та дослідження нашої планети, особливості зображення земної кулі на глобусі й карті, кількість і розміщення її населення, людські раси, положення України та окремих держав на політичній карті світу. Таким чином, у 6 класі розпочинається формування загальної географічної культури школярів та поступове навчання картографічній мові. Учні оволодівають основними географічними уявленнями та поняттями, набувають певних умінь у роботі з різними джерелами географічної інформації.

Для досягнення окресленої мети вчителю необхідно вирішувати такі навчально-методичні завдання:

- розвивати пізнавальний інтерес учнів до об'єктів і процесів навколишнього світу;
- навчити встановлювати зв'язки в системі географічних знань й на цій основі формувати ключові компетентності: вміння вчитися, громадянську, соціальну, підприємницьку, загальнокультурну, здоров'язбережувальну, інформаційну;

- залучати учнів до практичної діяльності щодо застосування отриманих географічних знань і вмій у повсякденному житті.

Програмою передбачено виконання 8 практичних робіт, 4 з яких потрібно оцінити обов'язково, решту – за вибором учителя. Крім того, до окремих тем наведено теми досліджень, які рекомендовано виконувати у вигляді презентацій, коротких творів (есе), міні-проектів, до виконання яких можна залучати й членів родини учня.

Географія у 7 класі (Материки та океани) є логічним продовженням курсу географії, що вивчався у 6 класі, й значною мірою спирається на його матеріал. Як і в 6 класі, на вивчення географії материків та океанів передбачено 70 годин (2 години на тиждень), 6 з яких становлять резерв часу. Головною метою вивчення географії у 7 класі є формування географічних знань про природу материків та океанів, їх цілісність і диференціацію, про населення та його життєдіяльність у різних природних умовах. Водночас розширюються знання про географічну оболонку та її компоненти. Зміст курсу створює необхідну основу для розуміння учнями ролі географічної оболонки у житті людей і впливу суспільства на природні умови.

Для досягнення зазначеної мети вивчення географії у 7 класі окреслено такі завдання:

- продовжити формувати в учнів знання про географічну диференціацію природи Землі від загальнопланетарного до регіонального рівня;
- створити географічні уявлення про великі частини земної поверхні – природні комплекси материків та океанів, їх просторову неоднорідність;
- дати первинні поняття про політичну карту, населення та види його господарської діяльності, екологічні виклики людства;
- розвивати картографічну грамотність учнів, формувати практичні уміння щодо знаходження, систематизації та презентації різноманітної географічної інформації.

У результаті реалізації окреслених завдань в учнів мають формуватися навчально-пізнавальна, інформаційна, картографічна, комунікативна, загальнокультурна компетенції.

Програмою передбачено виконання 12 практичних робіт, 4 з яких є обов'язковими для оцінювання. Більшість практичних робіт виконуються з використанням різноманітних тематичних карт атласу та контурних карт. Уміння працювати з різними за змістом картами є одним із найважливіших показників якості підготовки учнів під час вивчення географії материків та океанів. Програмою передбачено також різноманітні дослідження, виконання та оцінювання яких здійснюється вибірково – за бажанням учителя та учнів.

Вивчення *географії у 8 класі (Україна у світі: природа, населення)* спрямоване на формування науково-географічної картини своєї держави як складника світової спільноти держав на основі комплексного її вивчення. Цей курс допомагає учневі усвідомити себе громадянином України, сформувати знання про природу та населення країни, свого регіону, виховати повагу до українського народу, його культури, відчувати себе справжнім патріотом своєї держави. Програма курсу розрахована на 70 годин (2 години на тиждень), з яких 6 годин становлять резерв часу. Важливим принципом побудови змісту курсу є інтеграція, що реалізується у поєднанні фізико- та суспільно-географічних складників під час вивчення природних комплексів і населення України та свого регіону з урахуванням уже здобутих знань про природу материків і океанів, населення країн світу з курсу географії, що вивчався у 7 класі. Зокрема, вивчення населення України здійснюється на основі тем про населення світу в курсах географії у 6 та 7 класах та внаслідок поглиблення їх змісту. Особлива роль географії у 8 класі полягає у значному її світоглядному потенціалі й тісних взаємозв'язках змісту із сучасністю та особистим досвідом учнів.

Для досягнення окресленої мети вивчення географії у 8 класі спрямоване на вирішення таких завдань:

- сформувати в учнів знання та уявлення про Україну як цілісну країну, в якій відбуваються різноманітні глобальні та регіональні природні, суспільно-географічні та екологічні процеси;
- розкрити нові поняття і закономірності та поглибити й узагальнити вже сформовані теоретичні знання з фізичної та суспільної географії;
- сформувати уявлення про окремі поняття суспільно-географічного змісту;
- продовжити розвиток практичних умінь та навичок самостійної роботи, що сприятимуть активній соціально-відповідальній поведінці учнів у географічному просторі країни.

Програмою передбачено виконання 12 практичних робіт, з яких 4 є обов'язковими для оцінювання. Вони спрямовані на розвиток умінь та навичок роботи з картами та іншими джерелами географічної інформації; виявлення зв'язків природи і суспільства в межах України, їх взаємного впливу, що сприятиме подальшому розвитку в учнів навчально-пізнавальної компетенції і формуванню ціннісно-сислової та соціально-професійної компетенцій. Запропоновано також завдання творчого характеру (дослідження), які, як і в попередніх курсах, можна оцінювати вибірково.

Вивченням географії у 9 класі (*Україна і світове господарство*) завершується географічна освіта учнів в основній школі на базовому рівні. На цей курс відведено 52 години (1,5 години на тиждень). Провідною метою є формування знань про тенденції розвитку національного та світового господарства й визначення місця України в сучасному світі. Зазначена мета передбачає реалізацію таких завдань:

- сформувати нові поняття й базові знання про суспільну географію та особливості розвитку сучасного господарства в Україні і світі;
- ознайомити із структурою світового господарства та її відображенням в економіці України, найважливішими глобальними проблемами людства;
- навчити виявляти та аналізувати економічні, соціальні й екологічні процеси та явища на глобальному, регіональному і локальному рівнях;
- показати роль міжнародного співробітництва у розв'язуванні глобальних проблем людства;
- розвивати в учнів пізнавальний інтерес, інтелектуальні та творчі здібності, самостійну навчальну діяльність шляхом пошуку та опрацювання географічної і статистичної інформації з різних джерел.

Важливим принципом побудови змісту географії у 9 класі є інтеграція, яка реалізується через поєднання суспільно-географічних складових під час вивчення особливостей розвитку та розміщення господарства в світі, Україні та своєму регіоні.

Курс має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується в ході виконання практичних робіт, аналітичних завдань та досліджень. Програмою передбачено виконання 8 практичних робіт, з яких 4 є обов'язковими для оцінювання. Вони спрямовані на розвиток умінь і навичок роботи з географічними картами та іншими джерелами інформації. Завдання творчого характеру учні виконують за бажанням, а вчитель оцінює їх за власним вибором.

Запропонований розподіл годин за розділами і темами у програмах курсів географії є орієнтовним. Резервну частину навчального часу учитель може використати на свій розсуд з метою більш глибокого вивчення або повторення певного навчального матеріалу з урахуванням здібностей та навчальних можливостей учнів конкретного класу.

6 клас
ГЕОГРАФІЯ
«Загальна географія»
(70 годин, 2 години на тиждень)

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
2	ВСТУП	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Географія як наука про Землю, її природу, населення та його господарську діяльність, про взаємодію природи і людства. Значення географічних знань та вмінь для життєдіяльності людини.</p> <p>Основні друковані та електронні джерела географічної інформації, їх значення.</p> <p>Методи географічних досліджень. Особливості організації власних географічних спостережень.</p> <p>Дослідження</p> <p>Спостереження за змінами у природі</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає об'єкти вивчення географії, складові географічної науки, основні джерела географічних знань та методи географічних досліджень;</p> <p>добирає географічну інформацію з різних джерел та визначає її корисність для себе;</p> <p>аналізує дані спостережень за змінами у природі;</p> <p>пояснює на конкретних прикладах значення географії для життєдіяльності людини;</p> <p>оцінює значення власних спостережень за змінами у природі;</p> <p>складає за допомогою членів родини перелік джерел географічної інформації, які є вдома</p>
5	РОЗДІЛ I. Розвиток географічних знань про Землю	
1	<p>Тема 1. Уявлення про Землю у давнину.</p> <p>Уявлення про форму Землі єгиптян, вавилонян, індійців, греків, слов'ян. Зображення Землі на картах Ератосфена, Птолемея</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає особливості зображення Землі на картах у давнину;</p> <p>добирає з різних джерел додаткову інформацію про пізнання і дослідження Землі у давнину;</p> <p>аналізує карти Ератосфена і Птолемея;</p> <p>порівнює уявлення про форму Землі єгиптян, вавилонян, греків, слов'ян;</p> <p>складає за допомогою членів родини короткі повідомлення про пізнання Землі у давнину</p>
3	<p>Тема 2. Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі.</p> <p>Плавання вікінгів. Подорожі Марко Поло. Пошуки морського шляху в Індію. Відкриття Америки Х. Колумбом. Перше навколосвітнє плавання під керівництвом Ф. Магеллана.</p> <p>Навколосвітні експедиції, їх географічне значення (експедиції Дж. Кука, І. Крузенштерна і Ю. Лисянського). Відкриття Австралії і Антарктиди</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає відомих мореплавців та мандрівників, які здійснили видатні географічні відкриття в різні епохи;</p> <p>добирає з різних джерел додаткову інформацію про пізнання і дослідження Землі;</p> <p>аналізує карти маршрутів мандрівників та дослідників</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
1	<p>Тема 3. Сучасні дослідження. Дослідження Землі у XX та на початку XXI ст.</p>	<p>Учень/учениця: називає відомих дослідників сучасності; добирає з різних джерел додаткову інформацію про пізнання і дослідження Землі на сучасному етапі; аналізує інформацію про географічні дослідження у XX та на початку XXI ст.; порівнює способи дослідження Землі у сучасну добу з тими, що мали місце в більш ранні епохи; складає за допомогою членів родини короткі повідомлення про власні подорожі, які ілюструє малюнками, фотографіями, міні-презентаціями</p>
11	<p>РОЗДІЛ II. Земля на плані та карті</p>	
2	<p>Тема 1. Орієнтування на місцевості. Способи орієнтування на місцевості. Визначення напрямків на місцевості. Компас. Поняття про азимут</p>	<p>Учень/учениця: називає різні способи орієнтування на місцевості; користується компасом для визначення сторін горизонту; визначає азимут та напрямки на різні об'єкти на місцевості поблизу школи; виконує вправи на визначення азимутів; порівнює інструментальні та візуальні способи орієнтування на місцевості; пояснює способи орієнтування на місцевості; оцінює практичне значення вміння орієнтуватися на місцевості</p>
6	<p>Тема 2. Способи зображення Землі. Особливості та відмінності зображення земної поверхні на глобусі, аерознімках, космічних знімках, планах, картах. Масштаб та його види. Абсолютна і відносна висота місцевості, їх визначення за допомогою горизонталей та шкалою висот. План, його основні ознаки. Умовні знаки плану. Визначення</p>	<p>Учень/учениця: називає способи зображення Землі, відмінності між планом і картою, абсолютною і відносною висотою місцевості, об'єкти місцевості за планом та його умовні знаки; користується різними видами масштабу, умовними знаками плану і карти; визначає масштаб плану і карти, абсолютну і відносну висоту</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>напрямоків на плані. Читання плану. Географічні карти, їх елементи. Легенда карти. Масштаб карт. Географічні атласи. Практичне значення карт.</p> <p>Практична робота 1. Розв'язування задач з використанням різних видів масштабу</p>	<p>місцевості за допомогою горизонталей та за шкалою висот; вимірює відстані на плані і карті за допомогою масштабу; розв'язує задачі з різними видами масштабу; порівнює зображення місцевості на глобусі, аерознімку та космічному знімку, плані, карті; пояснює відмінності різних видів масштабу, особливості орієнтування плану місцевості; оцінює практичне значення плану та географічних карт для себе і своєї родини</p>
3	<p>Тема 3. Географічні координати. Градусна сітка на глобусі й географічній карті. Поняття про географічні координати. Правила відліку географічної широти і географічної довготи. Географічні координати свого населеного пункту.</p> <p>Практична робота 2. Визначення географічних координат за географічною картою</p>	<p>Учень/учениця: називає лінії градусної сітки: паралелі, меридіани, екватор, нульовий меридіан, ознаки понять «географічна широта», «географічна довгота»; користується градусною сіткою для визначення географічних координат; визначає географічні координати об'єктів, населених пунктів; порівнює географічну широту і географічну довготу за градусними вимірами; пояснює відмінності між географічною широтою і географічною довготою; оцінює практичне значення знань про географічні координати</p>
41	РОЗДІЛ III. Оболонки Землі	
12	<p>Тема 1. Літосфера. Внутрішня будова Землі. Будова літосфери, її властивості. Літосферні плити, наслідки їх переміщення. Мінерали, гірські породи та корисні копалини Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Рухи земної кори. Землетруси. Вулканізм і</p>	<p>Учень/учениця: називає внутрішні шари Землі, склад материкової та океанічної земної кори, суттєві ознаки понять «літосфера», «земна кора», «мінерали», «гірські породи», «корисні копалини», «рельєф», «рівнини», «гори», форми рельєфу своєї місцевості; наводить приклади і показує на карті літосферні плити, сейсмічні пояси, найбільші вулкани, різні, у тому числі й унікальні</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>вулкани, гейзери. Сейсмічні пояси Землі. Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної поверхні. Вивітрювання, робота вітру, текучих і підземних вод, льодовиків.</p> <p>Основні форми рельєфу суходолу – гори і рівнини. Різноманітність та утворення рівнин на суходолі. Найбільші за площею рівнини світу.</p> <p>Різноманітність та утворення гір на суходолі. Найвищі та найдовші гори світу.</p> <p>Рельєф дна океану. Серединно-океанічні хребти – найвищі і найдовші гори Світового океану.</p> <p>Унікальні форми рельєфу земної кулі, їх охорона.</p> <p>Практична робота</p> <p>3. Позначення на контурній карті рівнин, гір, вулканів суходолу та серединно-океанічних хребтів</p>	<p>форми рельєфу;</p> <p>визначає за допомогою карти географічне положення рівнин і гір, їх абсолютну і відносну висоту за шкалою висот;</p> <p>позначає на контурній карті:</p> <p>сейсмічні пояси: <i>Тихоокеанський, Середземноморський;</i></p> <p>вулкани: <i>Ключевська Сопка, Етна, Кракатау;</i></p> <p>гори: <i>Карпати, Кримські, Альпи, Уральські, Кордильєри, Кавказ, Гімалаї з вершиною Джомолунгма, Анди;</i></p> <p>хребти в океані: <i>Серединно-Атлантичний;</i></p> <p>рівнини: <i>Східноєвропейська, Західносибірська, Амазонська низовина, Лаврентійська височина, Середньосибірське, Бразильське плоскогір'я;</i></p> <p>порівнює гірські породи за походженням, рівнини і гори за висотою, походженням, розміщенням на суходолі або в океанах;</p> <p>пояснює вплив внутрішніх і зовнішніх процесів на формування рельєфу земної поверхні;</p> <p>аналізує причини і наслідки руху літосферних плит, роботи води, вітру;</p> <p>висловлює судження про необхідність охорони форм рельєфу;</p> <p>оцінює значення рельєфу в житті й господарській діяльності людини та її вплив на рельєф</p>
12	Тема 2. Атмосфера.	
	<p>Будова атмосфери, властивості повітря в тропосфері.</p> <p>Добовий і річний хід температури повітря, причини їх коливання. Карта ізотерм, теплові пояси Землі. Практичне значення вимірювання температури повітря.</p> <p>Атмосферний тиск: причини і наслідки його зміни у тропосфері.</p> <p>Вимірювання атмосферного тиску.</p> <p>Вітер: причини виникнення, напрямки, сила, швидкість, їх визначення сучасними приладами й візуально. Місцеві вітри.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає суттєві ознаки понять «погода», «клімат», «хмари», «хмарність», «опади», «синоптична карта» та погоди у своїй місцевості, теплові пояси Землі, світові центри спостереження за погодою;</p> <p>наводить приклади хмар, різних за формою, прогнозів погоди, основних типів клімату;</p> <p>спостерігає і фіксує зміни елементів погоди: температури повітря,</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Вода в атмосфері: випаровування, вологість повітря та її зміни. Хмари і туман, відмінності в їх утворенні. Форми хмар, хмарність.</p> <p>Опади, що випадають з хмар та з повітря, їх види, вимірювання. Карта розподілу опадів.</p> <p>Погода, її елементи, мінливість. Характерна погода за сезонами у своїй місцевості. Служба погоди, практичне значення прогнозів погоди.</p> <p>Клімат та основні кліматичні показники. Карта кліматичних поясів. Зміни клімату. Вплив людини на атмосферу.</p> <p>Практичні роботи</p> <p>4. Розв'язування задач на зміну температури повітря й атмосферного тиску з висотою,</p> <p>5. Складання графіка зміни температури повітря, діаграми хмарності та опадів, рози вітрів, їх аналіз</p>	<p>атмосферного тиску, вітру, вологості повітря, хмар, хмарності, опадів;</p> <p>визначає показники температури повітря й атмосферного тиску та їх зміни з висотою, швидкість вітру, типи погоди, що переважають у своїй місцевості;</p> <p>будує графіки ходу температури, діаграми розподілу опадів за певний період, розу вітрів;</p> <p>добирає адекватні джерела географічної інформації для ознайомлення з атмосферними процесами;</p> <p>користується термометром, барометром, гігрометром;</p> <p>порівнює погоду різних типів у своїй місцевості в різні пори року;</p> <p>аналізує зміни температури повітря, атмосферного тиску протягом доби, сезону, року та їх розподіл на Землі за картою;</p> <p>пояснює причини і наслідки зміни погоди і клімату;</p> <p>розв'язує задачі на зміни температури повітря, атмосферного тиску;</p> <p>оцінює значення чистого повітря для здоров'я людини, наслідки впливу господарської діяльності людини на атмосферу Землі</p>
12	Тема 3. Гідросфера.	
	<p>Загальна кількість води на Землі, її розподіл між частинами гідросфери.</p> <p>Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки.</p> <p>Шкала глибин, визначення глибин океанів і морів. Острови в океані. Властивості вод Світового океану.</p> <p>Рухи води в Світовому океані. Життя в океанах і морях.</p> <p>Багатства вод Світового океану. Океан та людина.</p> <p>Води суходолу – поверхневі і підземні. Річка: річкова система, басейн річки, річкова долина. Найдовші, найбільші за площею басейну і найповноводніші річки світу. Пороги і водоспади.</p> <p>Живлення, водний режим і робота річок.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає суттєві ознаки понять «океан», «море», «затока», «протока», «острів», «океанічна течія», «річка», «озеро», «болото», «льодовик», «багаторічна мерзлота», «підземні води»;</p> <p>наводить приклади морів, заток, проток, островів, річок, озер;</p> <p>визначає особливості розподілу води між Світовим океаном і водами суходолу за відповідною діаграмою, географічне положення водних об'єктів, глибини океанів і морів за шкалою глибин, залежність напрямку і характеру течії річок від рельєфу, видів живлення та режиму вод суходолу від клімату;</p> <p>розрізняє способи зображення вод суходолу на плані та карті, озера</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Озера, їх різноманітність за площею, походженням озерних улоговин, солоністю. Найбільші і найглибші озера земної кулі. Болота, особливості їх утворення та поширення. Штучні водойми і водотоки: ставки, водосховища, канали. Льодовики – багаторічні природні скупчення льоду. Особливості утворення і поширення льодовиків. Багаторічна мерзлота – підземне зледеніння. Утворення і поширення багаторічної мерзлоти. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Термальні і мінеральні води. Значення вод суходолу для природи і людини. Охорона вод Світового океану і суходолу.</p> <p>Практична робота 6. Позначення на контурній карті назв океанів, морів, проток, заток, островів, річок, озер</p>	<p>за походженням їхніх улоговин і стоком, типи боліт, покривні та гірські льодовики, штучні водойми, типи підземних вод; позначає на контурній карті назви: морів: <i>Чорне, Середземне, Червоне, Балтійське, Баренцове;</i> проток: <i>Гібралтарська, Магелланова, Дрейка, Берингова;</i> заток: <i>Біскайська, Бенгальська, Мексиканська, Гвінейська;</i> островів: <i>Великобританія, Гренландія, Мадагаскар, Нова Гвінея;</i> півостровів: <i>Скандинавський, Кримський, Аравійський, Індостан, Сомалі, Лабрадор;</i> западни: <i>Маріанська;</i> річок: <i>Дніпро, Дунай, Янцізи, Ніл, Амазонка, Міссісіпі;</i> озер: <i>Каспійське, Великі озера, Байкал, Вікторія;</i> пояснює причини і наслідки рухів води в Світовому океані, особливості живлення і режиму вод суходолу; порівнює різні водні об'єкти; оцінює роль води для життєдіяльності людини, вплив людини на різні частини гідросфери; виявляє з членами родини способи очищення води в домашніх умовах і вплив її якості на здоров'я людини</p>
2	Тема 4. Біосфера та ґрунти.	
	<p>Складові біосфери, особливості їх поширення на земній кулі. Властивості ґрунтів. Ґрунтовий покрив, карта ґрунтів. Вплив господарської діяльності людини на ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ суходолу та океану</p>	<p>Учень/учениця: називає компоненти біосфери, суттєві ознаки понять «біосфера», «ґрунти», «ґрунтовий покрив», «рослинність», «тваринний світ», види рослин і тварин, які поширені у своїй місцевості; порівнює види рослин і тварин, що поширені на різних широтах земної кулі; пояснює особливості поширення ґрунтів і живих організмів на земній кулі за допомогою карт, вплив людини на компоненти біосфери; оцінює значення ґрунтів, рослинності і тваринного світу для життєдіяльності людини;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		виявляє разом із членами родини сфери використання ґрунтів, рослинності і тваринного світу у своїй місцевості
3	Тема 5. Природні комплекси.	
	<p>Природні комплекси як наслідок взаємозв'язків компонентів природи. Географічна оболонка – найбільший природний комплекс Землі, її межі та властивості. Природні зони Землі, їх особливості.</p> <p>Практична робота 7. Складання опису одного з природних комплексів своєї місцевості (за типовим планом)</p>	<p>Учень/учениця: називає суттєві ознаки понять «природний комплекс», «географічна оболонка», «природна зона», компоненти природного комплексу; наводить приклади природних комплексів та комплексів, змінених людиною у своїй місцевості; порівнює особливості основних природних зон Землі; пояснює на конкретних прикладах наслідки взаємодії літосфери, атмосфери, гідросфери, біосфери; оцінює вплив людини на природні комплекси у своїй місцевості та значення знань про природні комплекси для її життєдіяльності</p>
5	РОЗДІЛ IV. Планета людей	
2 2 1	<p>Тема 1. Кількість і розміщення населення на Землі. Кількість населення Землі. Розселення населення на Землі, його густота. Найбільш заселені території земної кулі. Людські раси. Дослідження М. Миклухо-Маклая. Найчисельніші народи світу.</p> <p>Тема 2. Держави світу. Найбільші за площею та чисельністю населення держави світу та держави-сусіди України на політичній карті світу.</p> <p>Тема 3. Вплив людини на природу. Зміни складових географічної оболонки людством. Зміни природних комплексів Землі. Забруднення довкілля та його охорона.</p>	<p>Учень/учениця: називає кількість населення на Землі та в Україні, людські раси; аналізує карти густоти населення та людських рас; розпізнає способи зображення держав і столиць на політичній карті світу; визначає за картою найбільші за площею та кількістю населення держави світу і держави-сусіди України; позначає на контурній карті кордони держав-сусідів України, підписує їх назви та назви їхніх столиць; характеризує види господарської діяльності та її наслідки у своєму населеному пункті; порівнює людські раси за зовнішніми ознаками, густоту населення</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Практична робота</p> <p>8. Позначення на контурній карті кордонів найбільших держав у різних частин світу та їх столиць.</p> <p>Дослідження</p> <p>Розробка міні-проекту з утилізації побутових відходів</p>	<p>в різних регіонах земної кулі;</p> <p>оцінює вплив людини на природу, рівень забруднення навколишнього середовища в результаті різних видів господарської діяльності;</p> <p>висловлює судження про заходи щодо усунення негативних наслідків господарської діяльності у своєму населеному пункті;</p> <p>розробляє за допомогою членів родини міні-проект з утилізації побутових відходів</p>
6	РЕЗЕРВ ЧАСУ	

7 клас
ГЕОГРАФІЯ
«МАТЕРИКИ ТА ОКЕАНИ»
(70 годин, 2 години на тиждень)

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
2	ВСТУП	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
2	<p>Материки та океани як об'єкти вивчення регіональної географії. Співвідношення на Землі материків та океанів. Материки і частини світу.</p> <p>Джерела географічної інформації про материки та океани. Карти материків та океанів, їх класифікація за масштабом, просторовим охопленням, змістом і призначенням</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає площу Землі, об'єкти вивчення регіональної географії, материки, частини світу, океани, різні види карт;</p> <p>наводить приклади різних джерел інформації про материки та океани, ;</p> <p>порівнює материки та океани за площею, карти за масштабом та просторовим охопленням;</p> <p>розрізняє в атласах карти за змістом;</p> <p>показує на карті материки, частини світу, океани;</p> <p>оцінює значення для людини географічних знань про материки та океани</p>
9	РОЗДІЛ I. Закономірності формування природи материків та океанів	
2	<p>Тема 1. Форма і рухи Землі.</p> <p>Куляста форма Землі та її географічні наслідки.</p> <p>Рухи Землі, їх наслідки</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає форму Землі – геоїд, дні рівнодення та сонцестояння;</p> <p>наводить приклади добових і річних ритмів як наслідків осьового обертання та орбітального руху Землі;</p> <p>показує на карті екватор, лінії тропіків і полярні кола;</p> <p>характеризує осьове обертання та орбітальний рух Землі;</p> <p>порівнює наслідки добового і річного рухів Землі;</p> <p>пояснює вплив форми Землі та її рухів на природу материків та океанів;</p> <p>оцінює значення для людини знань про форму і рухи Землі</p>
7	<p>Тема 2. Материки та океани – великі природні комплекси географічної оболонки.</p> <p>Походження материків та океанічних западин внаслідок руху літосферних плит. Геологічні ери та епохи горотворення.</p> <p>Тектонічні структури: платформи та області складчастості.</p> <p>Закономірності поширення основних форм рельєфу на материках і в океанах.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає геологічні ери: архейська, протерозойська, палеозойська, мезозойська, кайнозойська, наслідки переміщення літосферних плит, найбільші платформи та області складчастості, основні і перехідні кліматичні пояси;</p> <p>наводить приклади форм рельєфу на материках і в океанах, платформ і областей складчастості, різних за властивостями</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Кліматотвірні чинники. Розподіл сонячної енергії на Землі. Вплив підстильної поверхні на клімат. Закономірності зміни температури повітря і поверхневих вод океанів.</p> <p>Повітряні маси, їх властивості та переміщення. Загальна циркуляція повітряних мас. Закономірності розподілу атмосферних опадів.</p> <p>Водні маси, їх властивості, закономірності переміщення океанічних течій.</p> <p>Кліматичні пояси і типи клімату Землі.</p> <p>Природні комплекси материків та океанів. Широтна зональність і вертикальна поясність.</p> <p>Практична робота</p> <p>1. Аналіз тектонічної та фізичної карт світу: виявлення зв'язків між тектонічною будовою і формами рельєфу.</p> <p>Дослідження</p> <p>Взаємодія Світового океану, атмосфери та суходолу, її наслідки</p>	<p>повітряних і водних мас, типів клімату, теплих і холодних течій, природних зон на материках;</p> <p>показує на карті найбільші літосферні плити, райони поширення пасатів, мусонів, західних вітрів помірних широт і східних полярних вітрів, кліматичні пояси, найбільші теплі та холодні поверхневі течії, природні зони;</p> <p>характеризує гіпотезу дрейфу материків, циркуляцію атмосфери в екваторіальних, тропічних, помірних та полярних широтах;</p> <p>порівнює властивості водних і повітряних мас;</p> <p>пояснює закономірності розміщення рівнин і гір на материках та в океанах, переміщення повітряних мас і поверхневих течій на різних широтах, розміщення природних комплексів на материках і в океанах, взаємодію і взаємовплив океанів і материків;</p> <p>визначає за тектонічними картами платформи та області складчастості, за кліматичними картами – кліматичні пояси, за картами географічних поясів і природних зон – природні зони на материках;</p> <p>оцінює значення знань про географічні закономірності природи материків і океанів для людини</p>
21	РОЗДІЛ II. Материки тропічних широт	
10	<p>Тема 1. Африка.</p> <p>Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини.</p> <p>Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату.</p> <p>Води суходолу. Використання водних ресурсів.</p> <p>Природні зони, закономірності їх розміщення.</p> <p>Стихійні явища природи. Екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає характерні риси географічного положення, дослідників материка Д. Лівінгстона, Г. Стенлі, форми рельєфу, кліматичні пояси, води суходолу, природні зони, зональні типи ґрунтів, найвідоміші національні парки Африки – Серенгеті, Нгоронгоро, Кіліманджаро;</p> <p>позначає і показує на карті:</p> <p>миси: <i>Рас-Енгела, Агульяс, Альмаді, Рас-Гафун</i>;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Населення. Держави. Зв'язки України з державами Африканського континенту.</p> <p>Практичні роботи</p> <p>2. Визначення географічних координат крайніх точок та протяжності материка з півночі на південь та із заходу на схід.</p> <p>3. Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Африки.</p> <p>4. Визначення типів клімату Африки за кліматичними діаграмами</p>	<p>моря: <i>Середземне, Червоне</i>; затоки: <i>Гвінейська, Аденська</i>; протоки: <i>Мозамбіцька, Гібралтарська, Баб-ель-Мандебська</i>; острів <i>Мадагаскар</i>; півострів <i>Сомалі</i>; гори: <i>Атлас, Драконові, Капські</i>; вулкан <i>Кіліманджаро</i>; нагір'я <i>Ефіопське</i>; плато <i>Східноафриканське</i>; річки: <i>Ніл, Конго, Нігер, Замбезі, Оранжева</i>; озера: <i>Вікторія, Танганьїка, Ньяса, Чад</i>; водоспад <i>Вікторія</i>; пустелі: <i>Сахара, Наміб</i>; держави та їх столиці: <i>Єгипет, Ефіопія, Нігерія, Південна Африка</i>; пояснює зв'язки між тектонічними структурами, рельєфом і корисними копалинами, розміщення кліматичних поясів, наслідки зміни природи материка; порівнює клімат різних кліматичних поясів та природні зони; характеризує розміщення корисних копалин, річок та озер на материк, основні екологічні проблеми Африки; визначає географічні координати, типи клімату за кліматичною картою та кліматичними діаграмами; оцінює наслідки екологічних проблем</p>
7	<p>Тема 2. Південна Америка.</p> <p>Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Природні зони. Вертикальна поясність Анд. Зміни природи материка людиною. Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти Південної</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення, дослідників – А. Веспуччі, А. Гумбольдта, найголовніші риси природи материка; наводить приклади форм рельєфу, внутрішніх вод, ґрунтів, видів рослин і тварин, країн континенту; позначає і показує на карті: миси: <i>Галлінас, Фроуерд, Кабу-Бранку, Паріньяс, Горн</i>; море <i>Карибське</i>;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Америку, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Зв'язки України з державами Південної Америки.</p> <p>Практичні роботи</p> <p>5. Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів материка.</p> <p>6. Визначення типів клімату Південної Америки за кліматичними діаграмами.</p> <p>Дослідження</p> <p>Природні унікальні Південної Америки</p>	<p>затоку <i>Ла-Плата</i>;</p> <p>протоки: <i>Магелланова, Дрейка</i>;</p> <p>острови: <i>Вогняна Земля, Фолклендські</i>;</p> <p>рівнини: <i>Амазонська, Орінокська, Ла-Платська низовини, Бразильське, Гвіанське плоскогір'я</i>;</p> <p>гори <i>Анди (г. Аконкагуа)</i>;</p> <p>вулкани: <i>Льюльялььяко, Котопахі</i>;</p> <p>річки: <i>Амазонка, Парана, Оріноко</i>;</p> <p>водоспади: <i>Анхель, Ігуасу</i>;</p> <p>озера: <i>Маракайбо, Тітікака</i>;</p> <p>пустелю <i>Атакама</i>;</p> <p>держави та їх столиці: <i>Бразилія, Аргентина, Чилі</i>;</p> <p>характеризує особливості географічного положення, типи клімату, найбільші річкові системи, природні зони, населення та його господарську діяльність в різних країнах материка;</p> <p>порівнює особливості природних умов Південної Америки та Африки;</p> <p>пояснює закономірності поширення основних форм рельєфу, особливості розподілу температури та опадів на материк, прояв широтної зональності на рівнинах та вертикальної поясності в Андах;</p> <p>визначає за фізичною картою географічні координати крайніх точок материка, форми рельєфу, за кліматичними картами і кліматичними діаграмами – типи клімату;</p> <p>оцінює наслідки втручання людини в природні комплекси материка</p>
4	<p>Тема 3. Австралія.</p> <p>Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. Клімат. Води суходолу. Унікальність рослинності і тваринного світу. Природні зони. Зміна природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає характерні риси географічного положення, дослідників А. Тасмана, Дж. Кука, М. Фліндерса, унікальні риси рослинності і тваринного світу материка;</p> <p>наводить приклади форм рельєфу, типів клімату, внутрішніх вод, представників рослинності і тваринного світу Австралії;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Австралії, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення, його склад та розміщення. Австралія – країна-материк. Україна й Австралія.</p> <p>Практична робота 7. Позначення на контурній карті назв основних географічних об'єктів Австралії</p>	<p>позначає і показує на карті: миси: <i>Йорк, Південно-Східний, Стін-Пойнт, Байрон</i>; моря: <i>Коралове, Тасманове</i>; затоки: <i>Карпентарія, Велика Австралійська</i>; острови: <i>Тасманія, Великий Бар'єрний риф</i>; півострів <i>Кейп-Йорк</i>; плоскогір'я <i>Західно-Австралійське</i>; низовину <i>Центральну</i>; гори: <i>Великий Вододільний хребет (г. Косцюшко)</i>; річки: <i>Муррей, Дарлінг</i>; озеро <i>Ейр</i>; пустелі: <i>Велика Піщана, Велика пустеля Вікторія</i>; державу <i>Австралійський Союз</i> та її столицю; характеризує особливості географічного положення, головні риси населення та його господарської діяльності; порівнює географічне положення Австралії і Африки; пояснює вплив рельєфу і клімату на формування вод суходолу, унікальність органічного світу, особливості заселення Австралії; визначає географічні координати і протяжність материка, форми рельєфу за фізичною картою, кліматичні показники за тематичними картами; оцінює наслідки впливу людини на унікальну природу материка</p>
2	РОЗДІЛ III. Полярний материк планети	
1	<p>Тема 1. Загальні відомості про Антарктиду. Географічне положення. Антарктида й Антарктика. Дослідження материка. Українська дослідна станція «Академік Вернадський». Міжнародний статус материка</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення Антарктиди та Антарктики, першовідкривачів материка Ф. Беллінсгаузена, М. Лазарева, Р. Амундсена, Р. Скотта, країни, що беруть участь у сучасних дослідженнях;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		<p>наводить приклади міжнародного співробітництва у вивченні Антарктиди;</p> <p>позначає і показує на карті <i>Антарктичний півострів, моря Уедделла, Росса</i>;</p> <p>характеризує особливості географічного положення, міжнародну співпрацю в Антарктиді;</p> <p>пояснює відмінності між Антарктикою й Арктикою, міжнародний статус материка;</p> <p>оцінює роль України в дослідженні Антарктиди</p>
1	<p>Тема 2. Природа материка. Тектонічна будова, рельєф, клімат, рослинність і тваринний світ Антарктиди. Природні багатства, їх використання. Екологічні проблеми материка.</p> <p>Практична робота 8. Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Антарктиди</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси природи Антарктиди, Антарктики; наводить приклади рослин і тварин Антарктики; позначає і показує на карті <i>Трансантарктичні гори, вулкан Еребус</i>;</p> <p>характеризує особливості клімату, органічного світу; пояснює причини утворення суцільного покривного зледеніння, його вплив на природу материка; оцінює сучасний стан природи та природних багатств; висловлює судження про вплив Антарктиди на природні особливості планети</p>
23	РОЗДІЛ IV. Материка Північної півкулі	
8	<p>Тема 1. Північна Америка. Географічне положення. Історія відкриття та освоєння. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Природні зони. Вертикальна поясність в горах. Зміни природи материка людиною. Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО.</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення та природи, дослідників материка; наводить приклади форм рельєфу, внутрішніх вод, типів ґрунтів, рослин і тварин, впливу господарської діяльності людей на природу материка; позначає і показує на карті: миси: <i>Мерчисон, Мар'ято, Принца Уельського, Сент-Чарльз</i>;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Населення. Держави. Україна і держави Північної Америки.</p> <p>Практична робота</p> <p>9. Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Північної Америки.</p> <p>Дослідження</p> <p>Розробка та обґрунтування маршруту, що проходить через об'єкти Північної Америки, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО</p>	<p>затоки: <i>Гудзонова, Мексиканська, Каліфорнійська, Аляска</i>; острови: <i>Гренландія, Ньюфаундленд, Великі Антильські (Куба, Гаїті, Ямайка), Малі Антильські, Канадський Арктичний архіпелаг</i>; півострови: <i>Лабрадор, Флорида, Каліфорнія, Аляска, Юкатан</i>; рівнини: <i>Центральні, Великі, Лаврентійська височина, Примексиканська низовина</i>; гори: <i>Кордильєри (г. Мак-Кінлі), Скелясті, Аппалачі</i>; річки: <i>Міссісіпі, Маккензі, Юкон, Колорадо</i>; водоспад <i>Ніагарський</i>; озера: <i>Великі (Верхнє, Мічиган, Гурон, Ері, Онтаріо), Велике Солоне</i>; держави та їх столиці: <i>США, Канада, Мексика</i>; характеризує особливості географічного положення, основні риси рельєфу, типи клімату, найбільші річкові системи та озера, природні зони, населення країн материка та його господарську діяльність; порівнює рельєф і клімат Північної і Південної Америки; пояснює вплив географічного положення материка на його природу, особливості освоєння людиною; оцінює вплив господарської діяльності людини на природні комплекси материка</p>
15	<p>Тема 2. Євразія.</p> <p>Географічне положення. Поділ Євразії на дві частини світу.</p> <p>Дослідження та освоєння материка.</p> <p>Тектонічна будова. Рельєф, роль внутрішніх і зовнішніх сил у його формуванні. Корисні копалини.</p> <p>Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату.</p> <p>Води суходолу.</p> <p>Природні зони. Вертикальна поясність. Зміни природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО.</p> <p>Населення. Найбільші держави Європи та Азії. Зв'язки України з країнами Європи та Азії.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає особливості географічного положення, дослідження і подорожі землепрохідців, П. Тянь-Шанського, М. Пржевальського, характерні риси природи і населення Євразії;</p> <p>наводить приклади форм рельєфу, річок та озер, типів ґрунтів, типових рослин і тварин, країн материка;</p> <p>позначає і показує на карті:</p> <p>миси: <i>Рока, Дежньова, Челюскін, Піай</i>; моря: <i>Північне, Балтійське, Середземне, Чорне, Азовське, Баренцове, Східносибірське, Жовте, Японське, Берингове, Південнокитайське, Аравійське</i>; затоки: <i>Біскайська, Бенгальська, Перська</i>;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Практичні роботи</p> <p>10. Позначення на контурній карті назв географічних об'єктів Євразії.</p> <p>11. Визначення типів клімату в межах помірного кліматичного поясу Євразії за допомогою кліматичних діаграм.</p> <p>Дослідження</p> <p>Здійснення уявної подорожі уздовж 50-ї паралелі: складання карти маршруту з позначенням країн, природних об'єктів та природних комплексів</p>	<p>протоки: <i>Дарданелли, Босфор, Ла-Мани, Гібралтарська, Берингова</i>; острови: <i>Великобританія, Ірландія, Шпіцберген, Нова Земля, Сахалін, Японські, Великі Зондські (Калімантан, Суматра, Ява), Філіппінські</i>; півострови: <i>Балканський, Апеннінський, Піренейський, Скандинавський, Таймир, Чукотський, Камчатка, Корея, Індокитай, Малакка, Індостан, Аравійський</i>; рівнини: <i>Східноєвропейська, Західносибірська, Велика Китайська, Прикаспійська, Індо-Гангська, Месопотамська низовини, плоскогір'я Декан, Середньосибірське</i>; гори: <i>Піренеї, Альпи, Апенніни, Карпати, Скандинавські, Уральські, Кавказ, Тянь-Шань, Гімалаї (г. Джомолунгма)</i>; нагір'я: <i>Тибет, Іранське</i>; вулкани: <i>Гекла, Везувій, Ключевська Сопка, Фудзіяма</i>; пустелі: <i>Каракуми, Гобі, Руб-ель-Халі</i>; річки: <i>Рейн, Дунай, Дніпро, Волга, Об, Єнісей, Лена, Амур, Хуанхе, Янцзи, Меконг, Ганг, Інд, Євфрат, Тигр</i>; озера: <i>Каспійське, Женевське, Ладозьке, Байкал, Мертве море</i>; держави та їх столиці: <i>Україна, Росія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Китай, Індія, Японія</i>; характеризує особливості географічного положення, основні риси рельєфу та закономірності розміщення корисних копалин, кліматичні пояси і типи клімату, найбільші річкові системи та озера, закономірності розміщення природних зон, населення; порівнює типи клімату в межах помірного поясу Євразії, вертикальні пояси в різних гірських системах; пояснює причини різноманітності природи Євразії; визначає протяжність материка з півночі на південь та із заходу на схід, за тематичними картами – характерні риси клімату, рослинності і тваринного світу; оцінює наслідки сучасного впливу господарської діяльності людини</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		на природу материка
5	РОЗДІЛ V. Океани	
2	<p>Тема 1. Тихий океан. Географічне положення. Острови в Тихому океані, їх походження і природні особливості. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.</p> <p>Практична робота 12. Позначення географічних об'єктів та течій океанів на контурній карті (виконується поетапно під час вивчення кожного океану)</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення Тихого океану, великі водні об'єкти – моря, затоки, протоки, різні за походженням острови, природні багатства; наводить приклади форм рельєфу, течій, видів рослин і тварин, островів; позначає і показує на карті: форми рельєфу: <i>Східнотихоокеанське підняття, Північно-Західна, Північно-Східна улоговини;</i> течії: <i>Північна та Південна Пасатна, Куросіо, Західних Вітрів, Каліфорнійська, Перуанська, Північнотихоокеанська, Східноавстралійська;</i> острови: <i>Нова Зеландія, Нова Гвінея, Гавайські, Соломонові, Тонга;</i> пояснює зв'язок клімату океану з атмосферною циркуляцією та переміщенням течій, своєрідність органічного світу; порівнює властивості водних мас різних частин Тихого океану; оцінює вплив океану на життя і діяльність людей на прибережних територіях</p>
1	<p>Тема 2. Атлантичний океан. Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси, їх використання. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення Атлантичного океану, відомі географічні об'єкти; наводить приклади форм рельєфу дна, течій, представників органічного світу; позначає і показує на карті: форми рельєфу: <i>Північноатлантичний і Південноатлантичний</i></p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		<p><i>хребти;</i> течії: <i>Гольфстрім, Північноатлантична, Канарська, Лабрадорська, Бразильська, Бенгельська;</i> характеризує особливості клімату і поширення органічного світу, проблеми забруднення океану; порівнює переміщення океанічних течій у північній і південній частинах океану; пояснює особливості формування серединно-океанічних хребтів, властивості водних мас; оцінює вплив Атлантичного океану на природу материків і життєдіяльність людей</p>
1	<p>Тема 3. Індійський океан. Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Види господарської діяльності в океані. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей на прилеглих материках</p>	<p>Учень/учениця: називає характерні риси географічного положення океану, його природні ресурси; наводить приклади форм рельєфу дна океану, течій, представників органічного світу; позначає і показує на карті вже відомі географічні об'єкти, а також: підводні хребти: <i>Західноіндійський, Аравійсько-Індійський, Австрало-Антарктичний; Зондський глибоководний жолоб;</i> течії: <i>Сомалійська, Мадагаскарська, Мусонна, Західноавстралійська;</i> характеризує особливості рельєфу дна, клімату, водних мас, руху океанічних течій океану; порівнює особливості географічного положення Індійського океану з Тихим та Атлантичним океанами; пояснює вплив океану на прилегли материка, своєрідність органічного світу; оцінює вплив людської діяльності на природу океану</p>
1	<p>Тема 4. Північний Льодовитий океан. Географічне положення Північного Льодовитого океану у високих широтах. Історія географічних досліджень океану.</p>	<p>Учень/учениця: називає особливості географічного положення океану, природні багатства;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	Рельєф дна. Клімат і води. Льодовий режим океану. Органічний світ і природні ресурси. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків	<p>наводить приклади форм рельєфу дна, представників органічного світу;</p> <p>позначає і показує на карті: вже відомі географічні об'єкти, а також <i>підводні хребти Ломоносова, Менделєєва, Трансарктичну течію;</i></p> <p>характеризує своєрідність географічного положення, особливості природи та освоєння океану;</p> <p>порівнює природні умови в центральній, євразійській та північноамериканській частинах океану;</p> <p>пояснює вплив географічного положення океану на клімат, властивості водних мас та їх переміщення; поширення органічного світу;</p> <p>оцінює можливості використання природних ресурсів океану та наявні екологічні проблеми</p>
2	РОЗДІЛ VI. Вплив людини на природу материків та океанів	
1	<p>Тема 1. Використання природних багатств материків та океанів.</p> <p>Природні багатства материків та океанів, їх основні види.</p> <p>Наслідки використання ресурсів людиною.</p> <p>Порушення природної рівноваги. Антропогенні ландшафти</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає основні природні багатства материків та океанів;</p> <p>наводить приклади раціонального і нераціонального природокористування, змін природних комплексів під впливом людини, антропогенних ландшафтів;</p> <p>показує на карті найбільш багаті природними багатствами частини материків та океанів;</p> <p>характеризує зміни природи внаслідок інтенсивного природокористування;</p> <p>пояснює причини порушення природної рівноваги;</p> <p>оцінює наслідки використання людиною природних багатств материків і океанів</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
1	<p>Тема 2. Екологічні проблеми материків та океанів. Забруднення навколишнього середовища. Види забруднення, основні джерела їх надходження. Міжнародне співробітництво у розв'язуванні екологічних проблем. Міжнародні організації з охорони природи.</p> <p>Дослідження Шляхи розв'язування екологічних проблем</p>	<p>Учень/учениця: називає джерела забруднення навколишнього середовища, міжнародні організації з охорони природи; наводить приклади основних видів забруднення довкілля: хімічне, радіаційне, біологічне, теплове, звукове; показує на карті вже відомі природоохоронні території, райони екологічного лиха; характеризує різні види забруднення природи, екологічні проблеми материків та океанів і можливі шляхи їх розв'язування; порівнює рівень забруднення навколишнього середовища на материках та в океанах; оцінює роль міжнародного співробітництва у розв'язуванні проблем взаємодії природи і суспільства</p>
6	РЕЗЕРВ ЧАСУ	

8 клас
ГЕОГРАФІЯ
«Україна у світі: природа, населення»
(70 годин, 2 години на тиждень)

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
2	ВСТУП	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Об'єкти вивчення і методи досліджень фізичної та суспільної географії України. Джерела географічної інформації.</p> <p>Географічні відомості про територію України в минулому. Дослідження Геродота, Г. Боплана, С. Рудницького. Сучасні географічні дослідження</p>	<p>Учень/учениця: називає об'єкти вивчення курсу; наводить приклади географічних досліджень території України у минулому і тепер; характеризує методи досліджень фізичної та суспільної географії; розрізняє істотні ознаки понять «фізична географія» та «суспільна географія»; вміє користуватися джерелами географічної інформації; пояснює особливості сучасних географічних досліджень; оцінює значення знань з фізичної та суспільної географії для себе і суспільства</p>
6	Розділ I. Географічна карта та робота з нею	
3	<p>Тема 1. Географічна карта. Зображення України в картографічних творах. Елементи карти, картографічні проекції та види спотворень на географічних картах. Способи зображення географічних об'єктів та явищ на картах. Класифікація карт. Навчальні карти й атласи. Національний атлас України, електронні карти. Картографічні інтернет-джерела. Геоінформаційні та сучасні навігаційні системи</p>	<p>Учень/учениця: називає джерела географічної інформації, елементи карти; розпізнає види карт за просторовим охопленням, масштабом, змістом і призначенням; характеризує методи і засоби отримання географічної інформації з загальногеографічних і тематичних карт; пояснює відмінності між різними видами карт, картографічними проекціями; визначає об'єкти, напрямки, відстані, географічні координати за навчальними картами; вміє користуватися навчальними картами й атласами, картографічними інтернет-джерелами; оцінює значення джерел географічної інформації для життєдіяльності людини</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
3	<p>Тема 2. Топографічні карти. Читання та практичне використання топографічних карт. Плани міст, схеми руху транспорту.</p> <p>Практична робота 1. Визначення напрямків, відстаней, площ, географічних і прямокутних координат, висот точок за топографічною картою.</p> <p>Дослідження Прокладання маршрутів за топографічною картою та їх обґрунтування</p>	<p>Учень/учениця: називає елементи топографічної карти; читає топографічні карти, плани міст, схеми руху транспорту; характеризує методи і засоби отримання інформації з топографічних карт; пояснює особливості читання топографічної карти; визначає об'єкти, напрямки, відстані, географічні, прямокутні координати, висоту точок за топографічною картою; вміє орієнтуватися на місцевості за допомогою топографічної карти, плану, схеми; оцінює значення топографічних карт для життєдіяльності людини</p>
5	<p>Розділ II. Географічний простір України</p>	
2	<p>Тема 1. Україна на політичній карті Європи і світу. Політична карта світу, її елементи та процес формування. Державний лад: форми правління та адміністративно-територіальний устрій країн. Державний лад в Україні. Географічне положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-географічне). Геополітика. Державна територія України. Державні кордони, розміри території, крайні точки, географічні центри України та Європи.</p> <p>Практична робота 2. Позначення на контурній карті кордонів сусідніх держав, крайніх точок, географічних центрів України та Європи і зазначення їхніх назв; визначення координат точок, протяжності території України в градусах і кілометрах.</p> <p>Дослідження Порівняльна оцінка географічного положення України з країнами</p>	<p>Учень/учениця: називає істотні ознаки політичної карти, складники державної території; розрізняє фізико-, економіко-, політико-географічне положення держави; наводить приклади країн-сусідів України; пояснює відмінність між поняттями «країна», «держава», «залежна територія», «невизнані держави»; характеризує географічне положення України; показує на карті суходільні і морські кордони: суходіл і територіальні води, крайні точки України, <i>острови Зміїний, Джарилгач, півострови Кримський, Керченський, косу Арабатська Стрілка, Каркінітську затоку, Керченську протоку</i>, країни-сусіди України; визначає за допомогою карти протяжність території України в градусах і кілометрах;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	світу (2 – 3 на вибір)	оцінює політико-географічне положення держав та геополітичні події, географічне положення України
1	<p>Тема 2. Формування території України. Територіальні зміни меж України з ХХ ст. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою, його проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях</p>	<p>Учень/учениця: називає адміністративно-територіальні одиниці України; пояснює особливості сучасного адміністративно-територіального устрою України; аналізує особливості змін на політичній карті світу, зміни територіальних меж України з ХХ ст.; характеризує проблеми і шляхи вдосконалення адміністративно-територіального устрою; показує на карті одиниці адміністративно-територіального устрою України; визначає за допомогою карти розташування адміністративно-територіальних одиниць України; оцінює значення знань про адміністративно-територіальний устрій держави</p>
2	<p>Тема 3. Україна на карті годинних поясів. Міжнародна система відліку часу. Годинні пояси. Місцевий час. Поясний час. Літній час. Особливості регулювання системи відліку часу в країнах світу. Час в Україні.</p> <p>Практична робота 3. Аналіз карти годинних поясів світу. Розв’язування задач на визначення часу.</p> <p>Дослідження Планування маршруту мандрівки країнами світу з визначенням різниці в часі в них порівняно з київським</p>	<p>Учень/учениця: називає різні види часу, що існують в міжнародній системі його відліку; наводить приклади регулювання часу в країнах світу; пояснює відмінність між поняттями «місцевий час», «поясний час»; характеризує особливості регулювання системи відліку часу в країнах світу; аналізує карту годинних поясів світу; показує на карті лінію зміни дат; визначає місцевий і поясний час, час у країнах світу та в Україні; оцінює значення знань про систему відліку часу</p>
34	Розділ III. Природні умови і ресурси України	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
7	<p>Тема 1. Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси. Форми земної поверхні. Простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Карта «Фізична поверхня». Геологічна історія Землі. Геологічне літочислення. Геологічні ери. Карта «Тектонічна будова». Основні тектонічні структури. Зв'язок рельєфу з тектонічними структурами. Геологічна будова. Дослідження П. Тутковського. Неотектонічні рухи. Вплив геологічної будови та тектоніки на діяльність людини. Формування рельєфу. Внутрішні та зовнішні рельєфотвірні чинники і процеси. Типи рельєфу за походженням. Рельєф і діяльність людини. Корисні копалини України, їх класифікація за використанням, географія, закономірності поширення. Паливні корисні копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобутку вугілля, нафти, природного газу, «сланцевого газу», торфу, горючих сланців. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобутку. Мінеральні води та грязі. Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів. Особливості геологічної будови, рельєфу та мінеральних ресурсів своєї місцевості.</p> <p>Практична робота 4. Встановлення за картами (тектонічною, геологічною, фізичною) зв'язків між тектонічними структурами, рельєфом, геологічною будовою та корисними копалинами у межах України. Дослідження Використання продуктів переробки корисних копалин у побуті.</p>	<p>Учень/учениця: називає форми земної поверхні; показує на карті: низовини: <i>Придніпровська, Причорноморські, Закарпатська, Поліська;</i> височини: <i>Придніпровська, Подільська, Донецька, Приазовська, Хотинська (г. Берда);</i> гори: <i>Українські Карпати (г. Говерла), Кримські (г. Роман-Кох);</i> тектонічні структури: <i>Східноєвропейська платформа, Український щит, Волино-Подільська плита, Дніпровсько-Донецька западина, Причорноморська западина, Скіфська платформа, Донецька складчаста область, Карпатська і Кримська складчасті системи;</i> басейни і родовища корисних копалин: <i>Донецький та Львівсько-Волинський кам'яновугільні басейни, Дніпровський буровугільний басейн, Західний, Східний, Південний нафтогазоносні райони, Криворізький залізрудний басейн, Кременчуцьке родовище залізних руд, Придніпровський марганцеворудний басейн, Ірианське родовище титанових руд, Побузький хромітово-нікелеворудний район, Артемівське, Слов'янське, Солотвинське родовища кам'яної солі, Калуське родовище калійної солі, Яворівське родовище сірки, Заваллівське родовище графіту.</i> наводить приклади корисних копалин щодо їх використання; формулює визначення понять «платформа», «щит», «плита», «область складчастості»; визначає вік гірських порід за геологічною картою; порівнює особливості природних умов території у різні геологічні ери; пояснює вплив дніпровського зледеніння, накопичення лесу, неотектонічних рухів на формування рельєфу;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	Історія геологічних досліджень території України Г. Капустіним, В. Зуєвим, В. Вернадським, В. Бондарчуком (на вибір)	встановлює зв'язки рельєфу з тектонічними структурами, корисними копалинами, геологічною будовою території; оцінює вплив людини на рельєф, наслідки видобування корисних копалин та необхідність охорони надр
5	<p>Тема 2. Клімат і кліматичні ресурси. Кліматотвірні чинники: сонячна енергія, циркуляція атмосфери, підстильна поверхня, їх взаємодія. Розподіл сонячної енергії в атмосфері і на земній поверхні. Властивості повітряних мас, що впливають на територію України. Атмосферні фронти, циклони та антициклони. Кліматичні показники: температура, вологість повітря, опади, коефіцієнт зволоження та їх розподіл в Україні. Річний та сезонний хід кліматичних показників. Кліматична карта. Регіональні відмінності клімату. Кліматичні ресурси. Сезонні погодні умови та явища. Неприятливі погодно-кліматичні явища. Метеорологічна служба. Б. Срезневський – організатор метеослужби в Україні. Прогноз погоди за даними синоптичної карти, народними прикметами. Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини. Охорона атмосферного повітря. Кліматичні особливості своєї місцевості.</p> <p>Практичні роботи 5. Визначення вологості повітря за заданими показниками. 6. Встановлення особливостей клімату різних регіонів України за аналізом карт та кліматичних діаграм. Дослідження Прогнозування погоди за народними прикметами та порівняння з прогнозом в інтернет-джерелах, ЗМІ</p>	<p>Учень/учениця: називає основні кліматотвірні чинники, кліматичні показники, типи клімату; наводить приклади небезпечних погодних явищ та їх наслідків; формулює поняття «атмосферний фронт», «циклон», «антициклон»; характеризує особливості розподілу сонячної енергії, напрямки руху атмосферних фронтів, циклонів та антициклонів, річний розподіл кліматичних показників у межах України; визначає за кліматичною картою особливості розподілу температури повітря та опадів; порівнює особливості зволоження в різних частинах України, кліматичні умови своєї місцевості з іншими регіонами; пояснює дію кліматотвірних чинників; складає прогноз погоди за синоптичними картами, народними прикметами; оцінює кліматичні ресурси та сфери їх використання в Україні</p>
5	<p>Тема 3. Води суходолу і водні ресурси. Склад вод суходолу. Поверхневі води. Річки. Будова річкової</p>	<p>Учень/учениця: називає складники вод суходолу в межах України;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>долини: річище, заплава, тераси, меандри, твердий стік. Основні річкові басейни та системи. Вплив рельєфу на річки. Характер течії. Падіння, похил річки. Вплив клімату на формування річкової системи. Живлення і режим річок, густина річкової мережі. Річковий стік, витрати води.</p> <p>Озера, їх типи, особливості водного режиму. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища та канали.</p> <p>Підземні води. Основні артезіанські басейни. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорони. Води суходолу своєї місцевості.</p> <p>Практична робота</p> <p>7. Позначення на контурній карті назв найбільших річок, озер, водосховищ, каналів, позначення боліт України.</p> <p>Дослідження</p> <p>Аналіз забезпеченості водними ресурсами різних територій України</p>	<p>показує на карті:</p> <p>річкові системи: <i>Дніпра, Сіверського Донця, Південного Бугу, Дністра, Дунаю;</i></p> <p>озера: <i>Ялпуг, Сасик, Шацькі, Синевир;</i></p> <p>лимани: <i>Дніпровсько-Бузький, Молочний, Дністровський;</i></p> <p>водосховища: <i>Київське, Канівське, Кременчуцьке, Каховське, Дніпровське, Дніпродзержинське;</i></p> <p>канали: <i>Північнокримський, Дніпро – Донбас, Каховський;</i></p> <p>артезіанські басейни: <i>Дніпровсько-Донецький, Волино-Подільський, Причорноморський;</i></p> <p>формулює визначення понять «меандри», «тераси», «водний режим», «річковий стік», «витрата води», «водні ресурси»;</p> <p>характеризує водні об'єкти України, шляхи раціонального використання водних ресурсів;</p> <p>пояснює особливості живлення та водного режиму річок, озер;</p> <p>порівнює гідрографічні особливості водних об'єктів;</p> <p>визначає падіння та похил річки;</p> <p>оцінює наявні водні ресурси своєї місцевості, наслідки їх використання</p>
2	<p>Тема 4. Ґрунти та ґрунтові ресурси.</p> <p>Умови ґрунтоутворення, структура ґрунту, ґрунтові горизонти, родючість. Основні типи ґрунтів, закономірності їх поширення.</p> <p>Дослідження В. Докучаєва. Карта ґрунтів. Ґрунтові ресурси України. Ґрунти своєї місцевості. Зміни ґрунтів у результаті господарської діяльності людини. Заходи з раціонального використання й охорони ґрунтових ресурсів.</p> <p>Практична робота</p> <p>8. Порівняльний аналіз різних типів ґрунтів України.</p> <p>Дослідження</p>	<p>Учень:</p> <p>називає основні чинники ґрунтоутворення;</p> <p>наводить приклади ґрунтів різних типів;</p> <p>характеризує ґрунтові ресурси України;</p> <p>пояснює умови ґрунтоутворення, особливості поширення ґрунтів;</p> <p>аналізує карту ґрунтів України;</p> <p>робить висновки щодо закономірностей поширення ґрунтів на рівнинній частині України та в горах;</p> <p>оцінює заходи з раціонального використання й охорони ґрунтів</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	Вплив людини на родючість ґрунтів	
1	<p>Тема 5. Рослинність. Різноманітність рослинності. Закономірності поширення рослинного покриву в Україні. Рослинні угруповання. Червона та Зелена книги України. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Рослинність своєї місцевості</p>	<p>Учень/учениця: називає видовий склад рослинності; характеризує основні типи рослинного покриву України; розпізнає види рослин, що занесені до Червоної книги України; наводить приклади рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, ендемічних і зникаючих видів рослин; аналізує карту рослинності України, вплив господарської діяльності людини на рослинний покрив; робить висновки щодо закономірностей поширення основних типів рослинності в Україні; оцінює стан рослинних ресурсів, їх роль у господарській діяльності, наслідки використання в різних регіонах України</p>
1	<p>Тема 6. Тваринний світ України. Різноманітність тваринного світу. Закономірності поширення тваринного світу в Україні. Тварини, занесені до Червоної книги України. Вплив людини на тваринний світ. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони. Тваринний світ своєї місцевості.</p> <p>Дослідження Рослини і тварини України, які походять з інших материків і частин Євразії</p>	<p>Учень/учениця: називає видовий склад тваринного світу; характеризує фауністичний склад лісів, луків, степів, боліт, водойм; розпізнає види тварин, які занесені до Червоної книги України; наводить приклади акліматизації та реакліматизації тварин; аналізує карту тваринного світу України; робить висновки щодо закономірностей поширення основних типів тваринного світу в Україні; оцінює стан тваринних ресурсів, їх роль у господарській діяльності людини, наслідки використання в різних регіонах України</p>
10	<p>Тема 7. Ландшафти України. Ландшафт як просторово-цілісна система. Карта «Ландшафти». Дослідження К. Геренчука. Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Антропогенні ландшафти. Рівнинні ландшафти, їх різноманітність. Природні зони України:</p>	<p>Учень/учениця: називає чинники формування природних ландшафтів, природні країни, природні зони; показує на карті природні зони, гірські країни; характеризує рівнинні лісові, лісостепові, степові та гірські</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>мішаних лісів, широколистих лісів, лісостепова, степова. Використання та охорона рівнинних ландшафтів. Гірські ландшафти Українських Карпат і Кримських гір, особливості їх зміни з висотою, використання та охорона. Природні умови і ресурси Чорного та Азовського морів, проблеми їх раціонального використання.</p> <p>Практична робота 9. Складання порівняльної характеристики природних зон України (за вибором). Дослідження Ландшафти своєї місцевості, їх освоєння і використання. Виявлення ландшафтів у світі, що мають схожість з ландшафтами України</p>	<p>ландшафти, природні комплекси морів; пояснює на конкретних прикладах особливості взаємодії компонентів природи у ландшафті; аналізує карту ландшафтів, співвідношення природних та антропогенних ландшафтів у своїй місцевості, ландшафтні профілі; оцінює природні ресурси зон, гірських областей, морів, наслідки впливу господарської діяльності людини на природні особливості ландшафтів</p>
3	<p>Тема 8. Природокористування. Використання природно-ресурсного потенціалу України. Основні види забруднень довкілля в Україні. Вплив екологічної ситуації на життєдіяльність населення. Природно-заповідний фонд України. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища. Основні заходи щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля. Природно-заповідні об'єкти своєї місцевості. Природокористування в умовах сталого розвитку.</p> <p>Практична робота 10. Позначення на контурній карті об'єктів природно-заповідного фонду України. Дослідження</p>	<p>Учень/учениця: називає складники природно-ресурсного потенціалу України, види забруднень довкілля; наводить приклади об'єктів природно-заповідного фонду України і показує їх на карті: біосферні заповідники: <i>Асканія-Нова, Карпатський, Дунайський, Чорноморський;</i> природні заповідники: <i>Карадазький, Український степовий, Медобори, Канівський, Поліський;</i> національні природні парки: <i>Карпатський, Шацький, Синевір, Подільські Товтри;</i> регіональний ландшафтний парк <i>«Меотида»;</i> характеризує сучасну екологічну ситуацію в Україні; пояснює сутність понять «екологічна ситуація», «моніторинг навколишнього середовища»; аналізує природно-ресурсний потенціал у різних регіонах України,</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	Зміни природи своєї місцевості під впливом діяльності людини	аспекти раціонального природокористування, вплив екологічної ситуації на здоров'я населення; визначає об'єкти природно-заповідного фонду своєї місцевості; оцінює переваги створення національної екологічної мережі, наслідки використання й охорони природних умов та природних ресурсів України
12	Розділ IV. Населення України та світу	
3	<p>Тема 1. Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення світу та України. Кількість населення в світі та Україні. Чинники, що впливають на кількість населення: природний рух, міграції. Міграційна політика держав. Статеві-віковий склад населення світу й України. Тривалість життя населення. Зміна кількості населення в світі та Україні. Регіональні відмінності демографічних процесів. Дослідження П. Чубинського. Демографічна політика. Механічний рух населення: причини і види міграцій, основні напрямки міграційних потоків у світі та Україні. Українська діаспора. Міграційна політика.</p> <p>Практичні роботи 11. Обчислення показників природного та механічного руху населення в різних регіонах України. 12. Аналіз статеві-вікових пірамід України та окремих країн світу</p>	<p>Учень/учениця: називає кількість населення світу, найбільших за його кількістю країн, України; розуміє поняття «природний рух населення», «демографічний вибух», «демографічна криза», «демографічна політика», «еміграція», «імміграція»; визначає показники народжуваності, смертності, природного й механічного руху, частки жінок і чоловіків, окремих вікових груп у структурі населення країни (регіону); показує на карті і називає регіони світу, країни, області в Україні з найбільшою і найменшою кількістю населення, природним приростом, країни з найбільш численною українською діаспорою; знаходить в різних джерелах інформацію, що характеризує населення світу й окремих країн, України та її областей; пояснює демографічну ситуацію, що склалася в різних регіонах України; аналізує статеві-вікові піраміди України та країн світу (на вибір); характеризує демографічні показники населення країни за сукупністю картографічних і статистичних матеріалів, механічний рух населення в Україні; оцінює важливість знань про демографічні процеси в Україні і</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		країнах світу
4	<p>Тема 2. Розселення. Густота населення. Територіальні відмінності густоти населення в світі й Україні. Міські і сільські населені пункти. Критерії їх розмежування в Україні та країнах світу. Класифікація міст за кількістю населення та функціями. Міське і сільське населення. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Міські агломерації. Мегалопіси. Світові міста. Відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні і світі. Субурбанізація. Хибна урбанізація.</p> <p>Дослідження Визначення регіонів України з найбільшою і найменшою густотою населення</p>	<p>Учень/учениця: називає середній показник густоти населення в світі та Україні; розуміє поняття «урбанізація», «субурбанізація», «агломерація», «мегалополіс»; визначає показники урбанізованості території; показує на карті і називає регіони світу, країни, області в Україні з найбільшою і найменшою густотою населення та рівнем урбанізації, найбільші агломерації, світові міста, найбільші міста в Україні; знаходить в різних джерелах інформацію, що характеризує особливості розселення населення в світі й окремих країнах, Україні та окремих її областях; розрізняє міські і сільські населені пункти, типи міст за людністю і функціями, місто, агломерацію й мегалополіс, темп і рівень урбанізації; пояснює вплив природних та демографічних чинників на територіальні відмінності густоти населення; порівнює рівень і темпи урбанізації в Україні і світі; оцінює важливість знань про особливості розселення населення</p>
2	<p>Тема 3. Етнічний склад населення. Етноси. Найпоширеніші мовні сім'ї. Однонаціональні та багатонаціональні країни. Національний склад населення України: особливості та регіональні відмінності. Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення</p>	<p>Учень/учениця: називає найпоширеніші мовні сім'ї; розуміє поняття «раса», «нація», «мовна сім'я»; показує на карті і називає однонаціональні й багатонаціональні країни, райони розселення національних меншин в Україні; знаходить в різних джерелах інформацію, що характеризує етнічний склад населення України й окремих країн; характеризує національний склад населення України за сукупністю картографічних і статистичних матеріалів;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
		<p>порівнює етнічний склад населення регіонів України; оцінює важливість толерантного ставлення до представників інших рас, національностей</p>
1	<p>Тема 4. Релігійний склад населення. Релігія як явище культури. Світові релігії. Регіональні відмінності релігійних вірувань в Україні</p>	<p>Учень/учениця: називає світові релігії; розуміє поняття «світова релігія»; показує на карті і називає регіони домінування світових релігій; знаходить в різних джерелах інформацію, що характеризує релігійний склад населення світу, окремих країн, України та її областей; характеризує регіональні відмінності релігійних вірувань в Україні; оцінює важливість толерантного ставлення до представників інших релігійних громад</p>
2	<p>Тема 5. Зайнятість населення в світі й Україні. Трудові ресурси. Кількість і якість трудових ресурсів. Економічно активне населення. Зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення</p>	<p>Учень/учениця: називає кількість трудових ресурсів в Україні; розуміє поняття «трудові ресурси», «економічно активне населення»; визначає показники безробіття; показує на карті і називає області в Україні з найбільшою і найменшою кількістю трудових ресурсів; знаходить в різних джерелах інформацію про проблеми зайнятості населення світу, окремих країн, України та її областей; пояснює причини безробіття; характеризує кількість і якість трудових ресурсів окремих країн та України; порівнює зайнятість населення в окремих країнах і Україні; оцінює важливість знань про трудові ресурси і зайнятість населення</p>
5	<p>Розділ V. Природа та населення свого адміністративного регіону</p>	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
1	Тема 1. Географічне положення, адміністративно-територіальний устрій, історія формування і розвитку.	Учень/учениця: характеризує рельєф і геологічну будову, клімат, поверхневі й підземні води, ґрунтово-рослинний покрив, тваринний світ, ландшафти, населення, адміністративної області своєї місцевості; пояснює взаємозв'язки між природними компонентами, вплив природних умов і природних ресурсів на розселення населення в області і своїй місцевості; аналізує використання природних ресурсів, екологічні наслідки природокористування; висловлює судження щодо заходів з метою раціонального використання та охорони природних ресурсів і покращення умов життя населення
2	Тема 2. Природа регіону. Особливості природних умов і ресурсів. Природокористування. Об'єкти природно-заповідного фонду.	
2	Тема 3. Населення регіону. Кількість та структура населення. Етнічний склад. Особливості зайнятості населення. <i>Дослідження (екскурсія)</i> Ознайомлення з об'єктами природи своєї місцевості	
6	РЕЗЕРВ ЧАСУ	

9 клас
ГЕОГРАФІЯ
«УКРАЇНА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО»
 (52 години, 1,5 години на тиждень)

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
1	ВСТУП	
	Суспільна географія в системі географічних наук. Об'єкти вивчення суспільної географії. Зв'язок	Учень/учениця: називає об'єкти вивчення суспільної географії, вітчизняних та

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>суспільної географії з іншими науками. Методи економіко-географічних досліджень. Видатні вітчизняні та світові економіко-географи: Костянтин Воблій, Максим Паламарчук, Франсуа Перру, Пол Кругмен</p>	<p>світових економіко-географів; пояснює актуальність і необхідність вивчення суспільної географії; аналізує методи економіко-географічних досліджень; встановлює зв'язок суспільної географії з іншими науками; оцінює значення для людства знань з суспільної географії</p>
9	Розділ I. Національне та світове господарство	
4	<p>Тема 1. Національне господарство. Національне господарство. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний продукт (ВНП), індекс людського розвитку (ІЛР). Секторальна модель економіки: первинний (видобуток сировини та одержання напівфабрикатів: сільське, лісове та рибне господарства, видобувна промисловість, мисливство), вторинний (переробна промисловість та будівництво), третинний (послуги), четвертинний (наукові дослідження та розробки для виробництва) сектори. Інституціональна структура національної економіки. Поняття «підприємство», «виробництво», «послуга». Сектори національної економіки України. Форми просторової організації виробництва: концентрація, комбінування, спеціалізація, кооперування, агломерування. Чинники розміщення виробництва: сировинний, паливно-енергетичний, водний, транспортний, науково-технічного прогресу, трудових ресурсів, екологічний, чинник споживача, військово-стратегічний. Поняття «економічний розвиток» та його складові.</p>	<p>Учень/учениця: називає ознаки понять «національне господарство», «валовий внутрішній продукт», «валовий національний продукт», «індекс людського розвитку», «підприємство», «виробництво», «послуга»; наводить приклади різних інституціональних типів, юридичних осіб; характеризує особливості секторальної структури господарства, чинники розміщення виробництва і надання послуг; порівнює форми організації виробництва; пояснює зміни у комплексі національної економіки України; аналізує сучасну секторальну структуру національного господарства України; оцінює рівень економічного розвитку України</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Оцінка рівня економічного розвитку України.</p> <p>Практична робота 1. Складання схеми структури національного господарства України</p>	
5	<p>Тема 2. Світове господарство. Поняття «спеціалізація міста (району, регіону, країни)», «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство», «світовий ринок». Етапи формування світового господарства. Типи та еволюція економічних систем. Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку. Місце України у світовому господарстві. Сучасні тенденції розвитку світового господарства: інтернаціоналізація виробництва, міжнародна економічна інтеграція, інформатизація, глобалізація. Особливості розвитку сучасного світового господарства під впливом глобалізації. Науково-технічний прогрес (НТП), його основні риси. Світове господарство у період НТП, його вплив на структуру та чинники розміщення виробництва.</p> <p>Практична робота 2. Позначення на контурній карті країн «Великої двадцятки» і деяких найменш розвинених країн з різних регіонів світу</p>	<p>Учень/учениця: називає ознаки понять «спеціалізація міста (району, регіону, країни)», «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство», «світовий ринок», «науково-технічний прогрес», «глобалізація»; наводить приклади країн світу з різним рівнем економічного розвитку: високорозвинених та країн, що розвиваються; показує на карті країни «Великої сімки» (G-7), «Великої двадцятки» (G-20), нової індустріалізації (<i>Республіка Корея, Сінгапур, Тайвань, Малайзія, Таїланд, Бразилія, Мексика, Аргентина</i>), найменш розвинуті (<i>Нігер, Ефіопія, Афганістан, Гаїті, Кірибаті</i>); аналізує різні типи економічних систем; характеризує тенденції розвитку світового господарства в епоху НТП і глобалізації; пояснює вплив НТП на структуру світового господарства та темпи його розвитку; оцінює сучасні тенденції розвитку світового господарства</p>
5	Розділ II. Природні ресурси світу та України	

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
1	<p>Тема 1. Географічне середовище. Географічне (навколишнє) середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Природокористування та його види. Ресурсозабезпеченість. Природно-ресурсний потенціал. Сталий розвиток – стратегія людства на XXI ст.</p>	<p>Учень/учениця: називає ознаки понять «географічне середовище», «природокористування»; «природно-ресурсний потенціал», «сталий розвиток»; характеризує основні положення концепції сталого розвитку; аналізує наслідки взаємодії суспільства і природи; оцінює ресурсозабезпеченість окремих регіонів і країн світу на основі аналізу статистичних даних</p>
4	<p>Тема 2. Природні умови і ресурси. Поняття про природні умови і природні ресурси. Вплив природних умов на особливості життєдіяльності та господарювання у різних країнах світу та регіонах України. Класифікація природних ресурсів за належністю до компонентів природи та характером їх відновлення. Мінеральні ресурси. Паливно-енергетичні ресурси: найбільші в світі басейни й країни за видобутком нафти, природного газу, кам'яного вугілля та ін. Рудні ресурси: найбільші басейни й країни з видобутку залізних руд та руд кольорових, рідкоземельних і благородних металів. Нерудні ресурси: найбільші райони й країни з видобутку калійних солей, самородної сірки, алмазів. Оцінка мінерально-сировинної бази України. Географія світових земельних, лісових, водних, рекреаційних ресурсів, ресурсів Світового океану. Оцінка забезпечення України земельними, лісовими, водними, рекреаційними ресурсами.</p> <p>Практична робота 3. Позначення на контурній карті найбільших басейнів</p>	<p>Учень/учениця: називає класифікацію природних ресурсів за характером їх відновлення, основні групи мінеральних ресурсів; показує на карті: найбільші басейни нафти і природного газу: <i>Перська затока, Західносибірський та Волго-Уральський (Росія), Середньоазійський, Зондський, Сахарський, Гвінейської затоки, Центральноамериканський, Техаський, Мексиканської затоки, Каліфорнійський та Аляскінський (США), Західноканадський, Північноморський;</i> найбільші басейни та райони видобутку кам'яного вугілля: <i>Рурський (Німеччина), Верхньосілезький (Польща), Донецький (Україна), Кузнецький (Росія), Карагандинський та Екібастузький (Казахстан), Північно-Східний (Китай), Східний (Індія), Аппалацький (США), Південно-Східний (Австралія);</i> країни, що мають найбільші поклади залізних руд: <i>Бразилія, Австралія, Канада, Китай, Індія, Казахстан, Україна, Росія, Південна Африка, Швеція;</i> найбільші пояси залягання руд кольорових металів: <i>Кордильєри-Анди, «вольфрам-олов'яний пояс» Азії, «мідний пояс» Африки;</i> наводить приклади природних ресурсів різних видів та впливу природних умов на особливості життєдіяльності та</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	видобутку нафти, природного газу, кам'яного вугілля, залізної руди та руд кольорових металів світу	господарювання у різних країнах світу та регіонах України; характеризує особливості розміщення природних ресурсів у світі; аналізує карти світових природних ресурсів; пояснює проблеми і перспективи використання природних ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільства; оцінює забезпечення України різними видами природних ресурсів
29	Розділ III. Структура світового господарства та її відображення в економіці України	
4	<p>Тема 1. Паливно-енергетична промисловість та електроенергетика.</p> <p>Структура та значення паливно-енергетичної промисловості у світовому господарстві. Видобуток нафти, природного газу, вугілля та інших видів паливно-енергетичних матеріалів, основні напрями їх перероблення. Паливно-енергетична промисловість України. Джерела та шляхи надходження паливних ресурсів в Україну. Нафтопереробна промисловість України. Проблеми й перспективи розвитку паливно-енергетичної промисловості України.</p> <p>Паливно-енергетична промисловість світу. Найбільші країни-експортери та імпортери нафти, природного газу, кам'яного вугілля. Вплив зовнішньої політики держав на напрямки і вартість постачання енергоносіїв у міжнародній торгівлі.</p> <p>Електроенергетика, її значення у сучасному світі. Основні типи електростанцій. Способи отримання промислової енергії. Структура та розміщення електроенергетики в Україні. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС,</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає склад паливно-енергетичної промисловості, типи електростанцій за джерелом енергетичних ресурсів, проблеми функціонування енергетичної галузі, шляхи енергозбереження; наводить приклади найбільших країн-експортерів та імпортерів нафти, природного газу, кам'яного вугілля, найбільших країн-виробників та споживачів електроенергії в світі та Європі;</p> <p>показує на карті: ГЕС: <i>Сань-Ся (Китай), Ітайпу (Бразилія – Парагвай), Київська, Канівська, Кременчуцька, Дніпродзержинська, Дніпрогес, Каховська, Дністровська (Україна);</i> ГАЕС: <i>Київська, Дністровська, Ташлицька (Україна);</i> АЕС: <i>Касівадзакі-Каріва (Японія), Запорізька, Південноукраїнська, Рівненська, Хмельницька (Україна);</i> ТЕС: <i>Тайчжунська (Тайвань), Запорізька, Криворізька, Буришинська, Зміївська, Придніпровська, Ладизинська, Трипільська (Україна);</i> центри нафтопереробки: <i>Кременчук, Лисичанськ, Дрогобич (Україна);</i></p> <p>характеризує особливості розвитку і розміщення галузей паливної</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>ЛЕП. Відновлювані джерела енергії, їх переваги та недоліки.</p> <p>Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та споживачі електроенергії в світі. Найпотужніші електростанції світу. Екологічні проблеми електроенергетики. Енергозбереження.</p> <p>Практичні роботи</p> <p>4. Позначення на контурній карті України басейнів видобутку нафти, природного газу, вугілля, головних нафто- і газопроводів, центрів нафтопереробки, найбільших електростанцій.</p> <p>5. Побудова та аналіз секторних діаграм виробництва електроенергії різними типами електростанцій в Україні та в одній з країн Європи з метою виявлення шляхів енергозбереження</p>	<p>промисловості, перспективи застосування різних видів відновлюваних джерел енергії в світі та Україні;</p> <p>порівнює особливості виробництва електроенергії та чинники розміщення генеруючих потужностей з промислового виробництва електроенергії і теплої води для водопостачання й обігріву в Україні та провідних державах світу;</p> <p>аналізує шляхи надходження паливно-енергетичних ресурсів в Україну;</p> <p>оцінює динаміку виробництва електроенергії електростанціями різних типів в Україні та країнах Європи</p>
4	<p>Тема 2. Металургія.</p> <p>Структура та значення металургії у світовому господарстві. Чорна та кольорова металургія. Сировинна база та технологія виробництва чавуну і сталі. Комбінування у чорній металургії. Способи виплавки сталі. Чорна металургія України. Основні вітчизняні металургійні райони та центри. Місце України серед країн світу за виробництвом сталі.</p> <p>Чорна металургія світу. Найбільші-країни виробники та споживачі чавуну і сталі в світі. Кольорова металургія України. Обмеженість сировинної бази. Технологія виробництва та принципи розміщення підприємств з виплавки різних кольорових металів. Основні центри виплавки кольорових металів в Україні.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає склад чорної і кольорової металургії, чинники розміщення галузей, проблеми і перспективи їх розвитку;</p> <p>показує на карті:</p> <p>райони та центри чорної металургії в Україні: <i>Придніпровський (Кривий Ріг, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Запоріжжя, Новомосковськ, Нікополь), Донецький (Краматорськ, Алчевськ, Харцизьк), Приазовський (Маріуполь);</i></p> <p>центри кольорової металургії в Україні: <i>Запоріжжя, Побузьке, Миколаїв, Артемівськ, Костянтинівка, Микитівка;</i></p> <p>наводить приклади найбільших країн-виробників чавуну і сталі, кольорових металів в світі та Європі;</p> <p>характеризує негативні наслідки впливу металургійного виробництва на довкілля;</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Кольорова металургія світу. Найбільші країни-виробники та споживачі кольорових металів у світі. Особливості розміщення виробництва кольорових металів у сучасному світі. Екологічні проблеми чорної та кольорової металургії.</p> <p>Практична робота 6. Нанесення на контурну карту сировинної бази, районів та основних центрів чорної металургії України</p>	<p>пояснює особливості розміщення підприємств чорної і кольорової металургії; аналізує статистичні дані щодо обсягів виробництва металургійної продукції в Україні та світі; оцінює значення металургії для розвитку господарства України та її роль у зовнішній торгівлі держави</p>
4	<p>Тема 3. Машинобудування. Провідна роль машинобудування у сучасному світі. Структура та принципи розміщення підприємств загального, транспортного, точного машинобудування. Спеціалізація та кооперування. Міжгалузеві та внутрішньогалузеві зв'язки машинобудування. Розміщення загального, транспортного та точного машинобудування в Україні. Найбільші центри та основні райони розвитку машинобудування: Харківський, Донецький, Придніпровський, Прикарпатський. Проблеми і перспективи розвитку та розміщення підприємств машинобудування. Машинобудування світу. Найбільші країни-виробники автомобілів, морських суден, літаків, електроніки.</p> <p>Практична робота 7. Позначення на контурній карті світу найбільших країн-виробників легкових автомобілів</p>	<p>Учень/учениця: називає структуру та чинники розміщення машинобудування, проблеми і перспективи його розвитку, найбільші машинобудівні регіони світу: <i>Північна Америка (США, Канада), Країни ЄС, Східна та Південно-Східна Азія (Японія, Китай, нові індустріальні країни).</i> показує на карті: найбільші вузли багатопрофільного машинобудування в Україні: <i>Харків, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Київ, Херсон, Львів, Кременчук, Миколаїв.</i> наводить приклади найбільших країн-виробників автомобілів, морських суден, літаків, електроніки в світі та Європі; характеризує сучасні тенденції розвитку і розміщення машинобудування; пояснює чинники, що впливають на розміщення машинобудування; оцінює роль машинобудування у розвитку світового господарства та в Україні</p>
3	<p>Тема 4. Хімічна та лісова промисловість. Поняття про хімічну промисловість, її склад: гірничо-хімічна промисловість, основна хімія, хімія органічного</p>	<p>Учень: називає склад хімічної та лісової промисловості, найбільші регіони розвитку хімічної промисловості світу: <i>Європа, Північна</i></p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>синтезу. Природно-сировинна база. Використання відходів. Принципи розміщення основних виробництв хімічної промисловості в Україні: соди, мінеральних добрив, полімерів. Основні райони розвитку хімічної промисловості в Україні: Донецький, Придніпровський, Прикарпатський.</p> <p>Хімічна промисловість світу. Найбільші-країни виробники мінеральних добрив та полімерів. Проблеми розвитку і розміщення хімічної промисловості, її екологічні проблеми.</p> <p>Лісове господарство та лісова промисловість. Структура та значення, особливості розміщення. Лісова промисловість України: лісопильне виробництво, деревообробна промисловість, целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Основні райони розвитку лісової промисловості в Україні: Карпатський, Поліський. Проблеми й перспективи розвитку галузі в Україні. Нерівномірність поширення лісових ресурсів на планеті. Лісова промисловість світу. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу. Екологічні проблеми лісової промисловості</p>	<p><i>Америка (США, Канада), Східна та Південно-Східна Азія (Японія, Китай, нові індустріальні країни);</i></p> <p>показує на карті: найбільші центри хімічної промисловості в Україні: <i>Слов'янськ, Лисичанськ, Запоріжжя, Дніпродзержинськ, Одеса, Вінниця, Біла Церква, Черкаси, Калуш, Стебник;</i> найбільші центри лісової промисловості в Україні: <i>Малин, Коростень, Ковель, Обухів, Рахів, Перечин;</i></p> <p>наводить приклади найбільших в світі країн-виробників мінеральних добрив та полімерів, деревини та паперу; характеризує сировинну базу хімічної та лісової промисловості; пояснює чинники розміщення підприємств хімічної та лісової промисловості, особливості спеціалізації лісової промисловості в основних лісових поясах світу: північному (ліси помірної поясу) та південному (вологі екваторіальні і тропічні ліси); аналізує зв'язки хімічної промисловості з іншими видами виробництва; визначає зв'язки між лісовою та хімічною промисловістю; оцінює вплив хімічної та лісової промисловості на довкілля, наслідки використання лісових ресурсів у світі та в Україні</p>
3	<p>Тема 5. Виробництво побутових товарів.</p> <p>Структура виробництва побутових товарів. Чинники розміщення та склад легкої промисловості. Чинники розміщення провідних галузей текстильної промисловості в Україні: бавовняної, вовняної, лляної, шовкової, конопляно-джутової, трикотажної. Швейна та шкіряно-взуттєва промисловість України. Проблеми і перспективи розвитку легкої промисловості в Україні. Народні промисли: художня вишивка, декоративний</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>називає складові виробництва побутових товарів, структуру легкої промисловості; показує на карті найбільші центри легкої промисловості в Україні: <i>Херсон, Чернігів, Луцьк, Черкаси, Житомир, Рівне, Київ, Одеса, Харків;</i> наводить приклади найбільших в світі та Європі країн-виробників та експортерів тканин, одягу і взуття на світовий ринок; характеризує особливості виробництва продукції легкої</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>розпис, килимарство, гончарство, різьблення по дереву, іконопис, писанкарство, ковальство, лозоплетіння. Географія текстильної промисловості світу. Найбільші країни-виробники та експортери тканин, одягу та взуття на світовий ринок</p>	<p>промисловості; пояснює чинники розміщення підприємств легкої промисловості; оцінює роль легкої промисловості для задоволення життєвих потреб населення</p>
5	<p>Тема 6. Сільське господарство і харчова промисловість. Значення сільського господарства у сучасному світі, його структура за власністю і галузями виробництва. Виробничі зв'язки сільського господарства з промисловістю. Природні чинники розвитку сільського господарства. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Заходи меліорації та рекультивації земель. Структура рослинництва: рільництво, садівництво та виноградарство. Розміщення в Україні зернового господарства, технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства. Тваринництво, його структура та розміщення в Україні. Розвиток кормової бази тваринництва. Рибне господарство. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони. Склад харчової промисловості України. Чинники та особливості розміщення бурякоцукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу мінеральних вод. Проблеми і перспективи розвитку харчової промисловості в Україні. Рослинництво світу. Географія основних харчових і</p>	<p>Учень/учениця: називає структурні елементи сільського господарства, види сільськогосподарських угідь, країни-лідери світу за виробництвом пшениці, рису, кукурудзи, бавовнику, льону-довгунця, соняшнику, сої, цукрової тростини, цукрових буряків, чаю, кави, какао, картоплі, країни-лідери за поголів'ям великої рогатої худоби, свиней, овець, свійських птахів; наводить приклади центрів та найвідоміших підприємств кондитерської, буряко-цукрової, олійної, маслосироробної, плодоовочеконсервної, рибної, пивоварної, виноробної промисловості України, розливу мінеральних вод; показує на карті райони вирощування сільськогосподарських культур та розвитку тваринництва в Україні, основні світові райони розвитку сільського господарства; характеризує особливості розміщення рослинництва і тваринництва відповідно до кліматичних умов та ґрунтових ресурсів; пояснює чинники розміщення різних галузей харчової промисловості; визначає зональну спеціалізацію сільського господарства України та світу; аналізує карти сільськогосподарських культур та тваринництва, тенденції і показники розвитку сільського господарства, склад харчової промисловості; оцінює соціально-економічну роль сільського господарства у світі,</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>технічних культур. Найбільші країни-виробники та експортери сільськогосподарських культур. Тваринництво світу, його розміщення. Найбільші сільськогосподарські райони світу. Екологічні проблеми сільського господарства. Традиційні галузі харчової промисловості окремих країн світу.</p> <p>Практична робота 8. Аналіз зональної спеціалізації сільського господарства України</p>	<p>проблеми і перспективи його розвитку на сучасному етапі, місце України в світі з виробництва сільськогосподарської продукції</p>
4	<p>Тема 7. Послуги. Структура сфери послуг. Транспорт. Роль транспорту в сучасному світі. Види транспорту, їх головні техніко-економічні характеристики. Поняття «магістраль», «транспортний вузол». Транспорт в Україні. Наземні види. Залізничний транспорт. Залізнична мережа України. Автомобільний транспорт. Найважливіші автомагістралі України. Водні види. Найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Трубопровідний транспорт. Транзитне значення нафто- та газотранспортної системи України. Проблеми і перспективи розвитку транспорту в Україні. Транспорт світу. Країни, що вирізняються великою протяжністю і густотою залізниць та автомобільних доріг. Найбільші морські порти та судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Найдовші нафто- і газопроводи світу. Міжнародні транспортні коридори. Туризм. Найвідоміші спеціалізовані центри освіти і науки в світі. Технополіси. Міжнародний туризм, його</p>	<p>Учень/учениця: називає складові сфери послуг, види транспорту і зв'язку, суттєві ознаки понять «транспортний вузол», «транспортна магістраль», види міжнародного туризму, види транспорту, що посідають перше місце за обсягом перевезень вантажів і пасажирів у світі та в Україні, основні шляхи переміщення вантажів і пасажирів у світі та в Україні, країни-лідери за протяжністю залізниць, автомагістралей, тоннажу морського флоту, найвідоміші спеціалізовані центри освіти і науки: <i>Оксфорд, Кембридж (Велика Британія), Гейдельберг (Німеччина), Кембридж (штат Массачусетс, США), Принстон (штат Нью-Джерсі, США)</i>, найвідоміші райони в світі та Україні культурно-пізнавального, рекреаційного, ділового туризму; наводить приклади найбільших транспортних вузлів і магістралей в Україні, найвідоміших об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в різних частинах світу та Україні; показує на карті: найбільші за вантажообігом морські порти: <i>Сінгапур, Шанхай, Роттердам, Гамбург, Лос-Анджелес, Нью-Йорк, Порт-Саїд, Дурбан, Мельбурн;</i></p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>види і географія. Найвідоміші об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в різних регіонах світу та Україні</p>	<p>найбільші за пасажирообігом аеропорти: <i>Атланта, О'Хара (Чикаго), Пекін-Столичний, Токіо, Хітроу (Лондон), Шарль-де-Голь (Париж)</i>;</p> <p>найвідоміші морські судноплавні канали: <i>Панамський, Суецький, Кільський</i>;</p> <p>характеризує особливості розміщення і розвитку різних видів транспорту і туризму;</p> <p>порівнює види транспорту за обсягом перевезень вантажів і пасажирів;</p> <p>визначає розвиток і значення різних видів транспорту в своїй області;</p> <p>оцінює роль сфери послуг для задоволення потреб населення, значення української транспортної системи у здійсненні міжнародних перевезень</p>
2	<p>Тема 8. Особливості господарства свого адміністративного регіону.</p> <p>Розвиток та розміщення господарства. Промисловість, її склад. Структура сільського господарства, його спеціалізація. Сфера послуг: транспорт, освіта, наука, культура, туризм, фізкультура і спорт, охорона здоров'я, банківська справа, житлово-комунальне господарство, органи державної влади та ін.</p> <p>Дослідження</p> <p>Складання туристичного маршруту для ознайомлення з цікавими об'єктами своєї місцевості</p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>характеризує структуру промисловості та сільського господарства, види транспорту у своїй місцевості;</p> <p>наводить приклади підприємств і закладів сфери послуг, що працюють у регіоні;</p> <p>пояснює вплив природних умов і ресурсів на розвиток місцевого господарства;</p> <p>аналізує взаємозв'язки між складовими господарства на прикладі певної території;</p> <p>визначає об'єкти своєї місцевості для ознайомлення туристів;</p> <p>оцінює рівень розвитку сфери послуг у регіоні</p>
6	<p>Розділ IV. Міжнародне співробітництво та глобальні виклики людства</p>	
1	<p>Тема 1. Форми зовнішніх економічних зав'язків.</p>	<p>Учень/учениця:</p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>Форми міжнародного співробітництва: зовнішня торгівля, міжнародні кредитно-фінансові відносини, науково-технічні зв'язки, надання послуг, міжнародний туризм. Обсяги і структура зовнішньоекономічних зв'язків України. Основні країни-партнери у зовнішній торгівлі України</p>	<p>називає основні форми міжнародних відносин між державами; наводить приклади економічних, політичних, культурних зв'язків між країнами; характеризує тенденції і структуру зовнішньоекономічних зв'язків України; аналізує форми міжнародного співробітництва між країнами світу; оцінює напрями співробітництва України з країнами світу та перспективи їх розвитку з урахуванням потреб національної економіки</p>
2	<p>Тема 2. Міжнародні організації. Міжнародні організації – результат міжнародної економічної та політичної інтеграції. Історія створення сучасних міжнародних організацій та їх значення у світі. Класифікація міжнародних організацій. Інтеграція та співпраця України зі світовими організаціями. Найвпливовіші міжнародні організації сьогодення: ООН, НАТО, Європейський Союз, Рада Європи, ОПЕК, ФАО, Євразійське економічне співтовариство</p>	<p>Учень/учениця: називає суттєві ознаки понять «міжнародна інтеграція», «міжнародні економічні організації»; показує на карті: країни, що входять до галузевих і регіональних міжнародних економічних організацій; характеризує функції та основні види діяльності найбільш впливових міжнародних галузевих і регіональних організацій; порівнює діяльність галузевих міжнародних організацій; пояснює участь України в міжнародних економічних організаціях; оцінює роль міжнародних галузевих і регіональних організацій у розвитку світового господарства та відносин між країнами</p>
3	<p>Тема 2. Глобальні проблеми людства. Поняття про глобальні проблеми людства. Час та причини їх виникнення й загострення. Проблема війни і миру. Екологічна проблема. Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна та продовольча проблеми. Проблема освоєння Світового океану. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Прояв глобальних проблем на території України. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх</p>	<p>Учень: називає глобальні проблеми людства; наводить приклади «гарячих точок» на карті Європи і світу; характеризує поширення глобальних проблем та їх прояв на території України; аналізує сутність, причини виникнення, особливості розвитку сучасних глобальних проблем; показує на карті: країни-члени Ядерного клубу (<i>США, Велика Британія, Франція, Росія, Китай, Індія, Пакистан</i>), найбільші в світі райони екологічної катастрофи (<i>зона Чорнобильської АЕС,</i></p>

Кількість годин	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці
	<p>розв'язуванні. Глобальні прогнози: наукова фантастика та науково-обґрунтовані моделі розвитку світу.</p> <p>Дослідження Регіони і країни з найбільшою концентрацією глобальних проблем</p>	<p><i>район Приаралля</i>);</p> <p>оцінює наслідки прояву глобальних викликів для окремих регіонів і країн світу, роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язанні;</p> <p>обґрунтовує можливі шляхи подолання глобальних проблем;</p> <p>складає прогнози майбутнього розвитку людства</p>
2	РЕЗЕРВ ЧАСУ	